

A BEREGI KISTÉRSÉG IDEGENFORGALMÁNAK ALAKULÁSA

PRISTYÁK ERIKA

Bevezetés

Szabolcs-Szatmár-Bereg megye nem tartozik az ország turisztikailag frekventált területei közé. Így volt ez az elmúlt időszakban is, ma is, és úgy látják szakemberek és a falvak lakói is, hogy ez nem fog változni. Nem is kell, hogy jelentősen megváltozzék. Nem a Balaton-felvidéki vagy az őrségi hasonló aprófalvas térségekkel kívánunk versenyezni. Mellettük szeretnénk az ország keleti, északkeleti csücskébe elcsábítani a turisták egy részét, hiszen itt tényleg találkozhatnak még érintetlen Tisza-parti fövenyekkel, a szűk értelemben vett ökoturizmus lehetőségeivel, ártéri gyümölcsösökkel, falusi parasztemberekkel, akik vasárnap abba a templomba igyekeznek, aminek még a XII. században rakták le az alapjait. Mindezt elérhető áron, akár nagycsaládok részére is megfizethető szálláshelyekkel kínálja a Felső-Tisza-vidéke.

A Bereg

E terület önálló néprajzi térség, régebben leginkább erről vált ismertté. Az a nép, amely itt élt, földrajzi elszigeteltsége, hátrányos helyzete ellenére építette, formálta, szépítette környezetét, művészetet teremtett benne. Az elmúlt években az árvíz miatt került reflektorfénybe, 2001. évi árvíz által jelentősen sújtott terület, ma már az újjáépített Beregről lehet sokat hallani.

A kistérség központja Vásárosnamény, a kistérségben mintegy 38 ezer fő él, 630 km² területen. Az ország gazdaságilag elmaradott területei közé tartozik. Az elmaradottság előnye a táj érintetlensége, mely az turizmus fellendülése idején kincse a térségnek. Az önkormányzatok és a Bereg Térségi Fejlesztési Társulás igyekeznek ezen lehetőségeket kihasználni. A kistérség legfejlettebb, legkiépítettebb része a Vásárosnaményhoz tartozó Gergelyugornya. Itt üzemel egy termálvizű strand, és a Tiszán egy szabadvizű strand is. A terület sportolási, szórakozási és pihenési lehetőségeket nyújt.

1. ábra. A Beregi Téségi Fejlesztési Társulat települései

A vízi- és természeti turizmus mellett a kalandturizmus fellendülése várható, összefogva a Kárpátaljai területekkel, (vadvízi evezés, túrák). Emellett a falusi turizmus kínálta lehetőség adódik, hisz a népi építészet (középkori templomok, fa haranglábak), népi mesterségek, gasztronómiai sajátosságok (cinkefőző verseny, szilvalekvár-főzés, „szilvaút”, penyigei vásár) már ide csábítják a belföldi és külföldi turisták egy részét. Az évi második, harmadik szabadság, vagy egy hosszabb hétvége eltöltésére kínál lehetőséget. Néhány település a vadászat révén részesül az idegenforgalom jótékony hatásából.

A határmentiség területfejlesztési szempontból városhiányt, iparhiányt, munkalehetőségek hiányát, elvándorló fiatalokat, itt maradó, ellátásra szoruló időseket jelentett. Az esetleges Európai Unió határok keletre tolódása mindenképpen változást hoz majd a térségben, és valószínűleg nem csak az ukrán Kárpátalja, és a romániai Szatmár megye irányában. A határmenti együttműködés lehetőségei adóttak. A bevásárlóturizmusból szintén a kistérség központja, Vásárosnamény profitál a legtöbbet.

Az Északnyugat-Magyarországhoz képest fennálló lemaradás csökkentése mellett (információs rendszerek működtetése, portál létrehozása, programcsomagok nagyobb száma) törekszik a térség, hogy a specifikumokkal, a természeti értékekkel, a már meglévő hagyományok újraélesztésével tegyék vonzóvá a turisták és a befektetők számára a Bereget.

Az iparnak helyi adottságokra kell épülnie. Reálisan az élelmiszer- és mezőgazdasági termékeket feldolgozó ágazatra lehetne alapozni. Elsőrendű kérdések közé tartozik az iskolázottsági, képzettségi szint emelése, a fiatalok megtartása. A mezőgazdaság stabilizálása, a gyümölcsstermesztés fellendítése, a hagyományos feldolgozása. (Ebben idén ősszel nagyszerű eredmény született. A párizsi SIAL d'Or nemzetközi élelmiszeripari kiállításon a 12 díjazott kategóriában 2 területen: a biotermékek között a tarpai „bio-dzsem” (azaz a hagyományos

módon készített szilvalekvár), és az alkoholos italok között a szatmári szilvapálinka vásárdíjat kapott. 185 ország 130 ezer érdeklődő részvételével zajló rendezvény így a figyelmet erre a térségre irányította.)

A felmérés eredményei, a szervezetség hiánya

Egy kérdőíves felmérés eredményeire, a térségben működő turisztikai szervezetekkel konzultálva, a területfejlesztési tanácsok információira és természetesen saját tapasztalataimra, eddigi kutatásaimra építem a tanulmányt. A felmérés a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Területfejlesztési Tanács – Gazdaságfejlesztési és Befektetésösztönzési Kft. megbízásából készült a megyei turisztikai koncepciót és fejlesztési programot megalapozó helyzetfeltárás első szakaszaként. Ebből a felmérésből emeltem ki a Bereget érintő kérdéseket.

Az elmúlt időszak turisztikai beruházásai elsősorban a panzióépítésben és a falusi szálláshelyek bővítésében merültek ki, ma a rendezvények száma és minősége növekszik szép számmal, a falusi turizmus komplex szolgáltatását kínálják, lovaglással, ételkészítéssel egybekötve. A megyei szállodai kapacitás 80%-ban a megyeszékhelyre összpontosul és a jelentősebb rendezvények is Nyíregyházán zajlanak. A Beregben sincs jelentősebb szállodai kapacitás. E mellett a kisebb települések, megyei 16 kistérségi társulás színes programkínálatra törekszik, amihez elsősorban falusi vendéglátóhelyet kínálnak.

A térségünkbe érkező turisták állampolgársága: a megkérdezettek 78%-a magyar állampolgárságú vendég volt. Nagyon kevesen választották úti célul megyénket a nyugat-európai országokból. Elsősorban a szomszéd országokból jövő folyamatos bevásárlóturizmus képviseli a nemzetközi forgalmat. A román és ukrán turisták folyamatosan érkeznek évszaktól függetlenül, míg a lengyel és szlovák turisták elsősorban a nyári hónapokban keresik fel a Sóstói-fürdőt. Az olasz és német turisták szinte kivétel nélkül vadászok, akik a megye apróvadás vadászterületeit kedvelik és keresik fel.

Egyedül érkezett a megyébe a turisták 25%-a, 43%-a családi üdülésre vagy családi kirándulásra. A falusi turizmus keretei között üdülő családok mintegy 70%-a kisgyermekes család. A szervezett utasok aránya 3%. Ez jól arány mutatja, hogy a leginkább a marketing hiányzik. Sem utazási irodák, sem önkormányzati szervek, sem kistérsülások nem foglalkoznak idegenforgalomi marketinggel. A turisták 79%-a gépkocsival érkezett. Az autóbusszal érkezők aránya 6%. Szintén a szervezetség hiányát szemlélteti. A válaszadók mindössze 2%-a érkezett a megyébe utazási iroda szervezésében. Vonattal utazott Nyíregyházára egy-egy csoport, majd itt ült át autóbuszra és tett a megyében 2-3 napos körutazást

93%-a saját maga szervezte az utat. Ebből a tényből is lehet következtetni arra, hogy a beutaztatás nem működik a megyében, nincs megfelelő marketing munka a megyei értékek ajánlására sem. A Nyírtourist-iroda megszűntetése tovább rontotta a beutaztató turizmus amúgy sem rózsás helyzetét. 2002. őszén egy nyíregyházi utazási iroda országos hetilapok újságíróit hívta meg egy megyei körútra, és döbbenve tapasztalták, hogy ez már nem a „sötét” Szabolcs. Az utazási iroda célja a reklámtevékenység, és tapasztalatszerzés volt.

A válaszadók megoszlása a különböző szállástípusok között a következő volt: szálloda: 43%, panzió: 12%, kemping: 11%, bérelt magánlakás: 9%, ismerős: 23%, egyéb: 2%. Elsősorban szállodákban és ismerősnél töltötték az éjszakákat. Valószínűleg közel harmadával magasabb a tényleges turisták száma, mint a hivatalos statisztikai szám. Viszonylag magas a közvetlenül a tulajdonostól bérelt magánlakásban szállást foglalók száma. Ennek magyarázata, hogy a Tisza-parton: Gergelyugornyán és Tivadaron is nagyon

sok olyan hétvégi ház található, amelyek nyári szezonban közvetlenül a tulajdonostól bérelhetők és nem statisztikakötelesek.

Gyógyüdülés volt a célja a válaszadók 34%-ának. Rokonlátogatást 16% jelölt meg. 15% nyilatkozta, hogy üzleti útra jött. Bevásárlóturizmus 6%. Ha a kettőt összevonjuk, akkor a 21%-os részesedésével máris a második helyre kerül a bevásárlás, mint turisztikai motiváció. A rendezvényturizmus fejlesztése mellett fontos szerepet kapott a rokoni látogatások száma (ami mögött vagy mellett általában a bevásárlás is okként húzódik meg). A megye természeti szépségeinek megjelölése viszonylag magas a válaszok között (12%). Azok a belföldi turisták, akik a klasszikus üdülésük célterületének választják a megyét, minden bizonnyal tényleg a természeti értékeit kívánják megismerni, emellett a templomok, haranglábak, temetők tájképi illeszkedése is motiváló, akár kerékpározók részére is.

Az információszerzésben az értékelhető válaszok zöme a saját tapasztalatot (52%) és az ismerősök ajánlását (46%) emelte ki. Utazási irodai ajánlat csupán három turista válaszában szerepelt. Marketing teljes hiánya.

A turisták többsége már az előző évben eldönti a következő évi utazásának helyszínét. A megyébe érkező turistákról ez nem mondható el. A válaszadók 18%-a döntötte el egy évvel ezelőtt, hogy megyénkbe kíván utazni. A válaszadók 58%-a közvetlenül az utazás előtt döntött, így itt elsősorban nem tervezett nyaralásról és nem is előre tervezett utazásról beszélhetünk, hanem a pillanatnyi gazdasági és egyéb lehetőségek voltak a meghatározók. A rövid itt tartózkodás és a környező régiókból való érkezés nem igényel egy jóval megfontoltabb és előre tervezett üdülési tervet. Összeeseng a korábbi megállapításokkal, miszerint a megyében olyan turistaforgalom van, amely nem szervezett keretek között, nem hosszabb időre és zömében nem hivatalos szálláshelyekre építve szerveződik.

Első alkalommal volt a megyében a válaszadók 22%-a. Második alkalommal a válaszadók 8%-a. 3 vagy annál több alkalommal a válaszadók 70%-a vallotta, hogy a megyében járt. A válaszadók 87%-a szándékozik ajánlani a megyét az ismerőseinek, mindössze 2% mondta azt, hogy nem, 8% bizonytalan. Aki megismerte a Szatmár-Beregi-síkságot, szívesen ajánlja.

26-40 év közötti korosztályból került ki az ideérkezők legnagyobb létszáma. A megkérdezettek 41%-át tette ki ez a korosztály. A turisták között a második legnagyobb 27%-kal a 41-60 év közötti korosztály. A 19-25 év közötti válaszadók aránya 19%, míg a 18 év alatti és a 60 év feletti válaszadók aránya majdnem ugyanannyi volt: 6, illetve 7%. A szellemi szabadfoglalkozású alkalmazottak és a vállalkozók képviselik a legmagasabb arányt, ha a foglalkoztatottságot vizsgáljuk. Öröndetes, hogy a harmadik legnagyobb csoportban a tanulók és diákok vannak, hiszen a jövő turistái remélhetőleg majd főleg az ő körükből kerülnek ki.

Rendezvények

Helyi hagyományokra épülő, tömegeket mozgató rendezvényekre van szükség, amelyek az itt élő embereket is bevételhez juttatják. Ilyen rendezvények ma már vannak, hagyományosan működnek. Ma már Falusi turizmus és a gasztronómiai hagyományápolás Ezen fesztiválok ismertebbé és tömegesebbé tétele a marketinggel foglalkozók feladata most. A 2-3 hónapos időny-jellegű idegenforgalmat feltétlen meg kell hosszabbítani. A belföldi turizmus kínálatát célszerű növelni, megfizethető áron szálláshelyeket és programokat kínálni.

A *Szatmári fesztivál* a népi hagyományörző gasztronómiai-, kulturális bemutatói és vására az idegenforgalmi szezont kívánja kibővíteni. Azoknak a hagyományoknak állít emléket, amelyeket az itt élő emberek évszázados tevékenységük során jól elsajátítottak, és most mindazt felelevenítik.

A gasztronómiai rendezvények fontos elemei lehetnek a térségi turizmusnak. Pozitív visszhang esetén turisztikai szempontból jó eredményre számíthatnak mind a lakosság, mind a látogatók, mind a szolgáltatók körében.

Nemzetközi szilvalekvárfőző verseny Szatmárcsekén – hagyományápoló szándékkal és vidékfejlesztési céllal megvalósuló gasztronómiai rendezvény. A turistaszegzon a szatmári térségben augusztus 20-án már véget ér, és sok hazai – és egyre több külföldi – vendég számára ismeretlen marad az a falusi hagyomány, amely az ősz kezdetét jelezve, a helyben megtermett gyümölcsök feldolgozásával veszi kezdetét. Az első rendezvény résztvevői még nem akarták elhinni, hogy igazi idegenforgalmi attrakciót csinálnak, és olyan terméket állítanak elő, amely végre piacra alkalmas termék, hiszen évek óta a szilvákban álló lekvárkészleteik voltak. Mára megváltozott a szemlélet. Az ide látogatók megteremtik a helyi exportot azzal, megvásárolják a helyben készült termékeket (*Hanusz Á.* 2001).

Szenke-parti nagyvásár, szatmári népi színjátások fesztiválja Penyigén – elsődleges célja a feledésbe merült falusi vásári hangulat felidézése, kereskedelmi forgalomba nem kerülő termékek itt piacra, vevőre találhatnak.

Nemzetközi cinkefőző verseny és népi ételek kavalkádja Szatmárcsekén – 2002-ben már 5. alkalommal a határon túli kárpátaljai s erdélyi települések is.

Kísérő rendezvényként számos település mutatja be a hagyományörző csoportjának műsorát, szórakoztatva a nézelődő turistákat. Jó alkalmat kínál arra, hogy a rendezvényre látogató turista lovas fogaton utazva, kerékpárral, autóval megismerje a szatmár-beregi térség idegenforgalmi látnivalóit.

Hagyományörző rendezvények a Beregben: a Bereg Térségi Fejlesztési Társulat – több együttműködő partnerrel egyetemben – 2001-ben első alkalommal rendezte meg a Beregi Hagyományörző Napokat. A beregi SZILVA ÚT Egyesület gasztronómiai turisztikai „klasztert” kíván létrehozni. Tarpán 2002-től a Huszti-farmon egy „bio-tanya” megvalósítására törekednek, összekapcsolva az egészséges életmóddal, a lovaglás, a vízi sportok, a gyalogtúrák és a kerékpáros túrák segítségével.

Összegzés

A Bereg idegenforgalma alapvetően a víziturizmusra, mint rekreációs tevékenységre épül, az idényjelleg nyújtását teszik lehetővé a gasztronómiai rendezvények, a hagyományok újraélesztése, a régi mesterségek felelevenítése. Ezt egészítik ki a kulturális, vallási turizmus, kerékpártúrák szervezése. Mindehhez a falusi turizmus már nem csak szálláshelyet biztosít, hanem lovaglással, ételkészítéssel, komplex szolgáltatással is kiegészült.

Nem elsősorban a dúsgazdag nyugati turisták számára kínálkozik a Bereg. Európai és a határmenti államokból érkezők körének szélesedése várható. A fiatalabb és a harmadik korosztálynak biztosítunk további lehetőséget. 2003-tól már a Polgárig átadott autópályán a térség megközelítése sem jelentős akadály.

A Bereget érintő területfejlesztési programokban megfogalmazták, már itt is tapasztalják, hogy a turisztikai fejlesztések közvetlen és közvetett hatása gazdasági tényező, az itt élők érdeklődésével népességmegtartó szerepe is erősödik, így valójában a területfejlesztés hatékony eszköze az idegenforgalom. A beregi térség SAPARD stratégiai programjának idegenforgalomra vonatkozó részének prioritása a „természeti és kulturális értékekre alapuló turizmus megteremtése”. Céljaik: a térségi programok koordinálására magas színvonalú, jó szakmai alapokon álló szervezetek létrehozása, hatékonyság növelése érdekében. A marketing komplexitása a közvetlen és közvetett gazdasági előnyöket biztosíthatja. Értékesíthető gazdasági előnyöket biztosítása, a térséggel kapcsolatos ismeretek, alkalmazható tudás (nyelv, turisztikai ismeretek) elsajátítása, társadalmi-gazdasági fejlesztése.

A marketingszemlélet szélesítése az elsődlegesen megoldandó feladatok egyike. A szervezés, szervezettség fejlesztése nélkülözhetetlen. Az infrastruktúra további javítása szükséges. A víziturizmus színvonalának emelése, az ökoturizmus feltételeinek kiépítése is várat még magára. Megfelelő szálláshelyek, egy nagyobb létszám fogadására alkalmas európai színvonalú kemping építése nagyban hozzájárulna ahhoz, hogy itt is tudjuk tartani a turistákat, 2-3 napnál hosszabb időt is szívesen eltöltsenek és bátran merjék másoknak is ajánlani térségünket.

IRODALOM

- Hanusz Á.** 2002: Falusi turizmus és gasztronómiai hagyományápolás. A Nyírség és a Felső-Tisza-vidék történeti földrajza. – Nyíregyháza.
- Kollarik A.** 1991: A turizmus földrajzi alapjai. – AULA Kiadó, Közgazdaságtudományi Egyetem, Bp.
- Lengyel M.** 1992: A turizmus általános elmélete. – VIVA Reklámügynökség, Bp.
- Michalkó G.** 2001: A magyarországi bevásárlóturizmus szociálgeográfiai vonatkozásai. – Földrajzi Értesítő. 50. Szabolcs-Szatmár-Bereg megye turisztikai helyzetének feltárása. Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Területfejlesztési Tanács, Gazdaságfejlesztési és Befektetésösztönzési Kft. – In: **Kókai S.** (szerk.) 2002: Természettudományi Közlemények. Nyíregyházi Főiskola.